

Handledares beskrivningar av hundassisterad daglig verksamhet och dess betydelse för personer med funktionsnedsättning

Av: Carolin Holmqvist & Viktoria Nyman

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)

Ht-13

Handledare: Tove Harnett

Examinator: Håkan Johansson

Abstract

Studies of dog assisted interventions often focus on the effects they have on clients health or situation. In contrast, the aim of this study was to analyze supervisors descriptions of dog assisted interventions in daily activity centers and to discuss how these interventions might affect the client's situation. The study was performed through six semi-structured interviews using a thematic interview guide created by the authors for this study. The interviewees were supervisors at five different daily activity centers. Activities at the centers entailed direct, specified interactions with dogs such as dog-walks or dog training, or indirect interactions through the day-to-day care and maintenance of a day-care center for dogs. The empirical data was analyzed through manual coding from which three main categories were derived: The supervisors descriptions of the dogs role, the supervisors descriptions of their own role and the supervisors descriptions of the aims of their daily activity centers. The data from these categories were then analyzed further by using established pathogenic and salutogenic theories of health and health promotion. The analysis of the supervisors descriptions revealed both salutogenic and pathogenic components. These components were detected by checking whether the supervisors focused on the clients strengths or limitations. However all supervisors described the opportunity for occupation and interaction with dogs as beneficial for their clients. Our conclusion was that dog assisted daily activity centers can affect the client's situation through both pathogenic and/or salutogenic health promotion. These centers can enable a normalization process that in turn creates opportunities for the clients to integrate into society.

Keywords: dog-assisted interventions, health promotion, daily-activity center, disability

Förord

Vi vill framföra ett stort tack till de handledare, verksamheter och hundar som har deltagit i studien. Det har varit ett nöje att intervjua och träffa samtliga. Vi vill även rikta ett varmt tack till vår handledare Tove Harnett som har varit ett fantastiskt bollplank och stöd. Även de som har läst uppsatsen tillägnas ett stort tack då de hjälpt oss se saker som vi annars inte hade uppmärksammat.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.1 Syfte	2
1.2 Frågeställningar	2
1.3 Förtydligande	2
2. Bakgrund	3
2.1 Historik	3
2.2 Daglig verksamhet	4
2.3 Djurassisterat förändringsarbete	4
3. Tidigare forskning	5
3.1 Förklaringsmodeller till djurägarskap och hälsa	6
3.2 Användning av djur	7
3.3 Nationellt forskningsläge	8
4. Metod	9
4.1 Metodval	9
4.2 Urval	9
4.2.1 Presentation av verksamheter och intervjupersoner	10
4.3 Genomförande av intervjuer	11
4.4 Metoddiskussion om förtjänster och begränsningar	11
4.5 Förförståelse	13
4.6 Tillförlitlighet	13
4.7 Etiska överväganden	14
4.8 Bearbetning av empiri	15
5. Teori	16
5.1 Definition av hälsa	16
5.2 Patogent synsätt	16
5.3 Salutogent synsätt	17
6. Resultat och analys	19
6.1 Hundens roll	19
6.1.1 Kravlös relation	19
6.1.2 Hundens egenskaper	21
6.1.3 Fysisk aktivering	22
6.2 Handledarens roll	23
6.2.1 Stötta och handleda	23
6.2.2 Brukarinflytande	25
6.3 Verksamheternas syfte	26
6.3.1 Sysselsättning	26
6.3.2 Självständighet	28
6.3.3 Social interaktion	29
7. Avslutande diskussion	30
8. Referenslista	34
Bilagor	38

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Enligt Socialstyrelsen och Statens Folkhälsoinstitut (2013) är folkhälsoarbetets nationella mål ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen” (2013:10). Individer med funktionsnedsättningar, vilka i sig är en grupp med stor spridning av människor, ingår som en del av befolkningen (Brusén & Hydén 2000). Individer med funktionsnedsättningar har med andra ord rätt till ovannämnda samhälleliga förutsättningar, vilket bekräftas och förtydligas i Lag om särskilt stöd och service för vissa funktionshindrade (SFS 1993:387). En viktig folkhälsouppgift är att förbättra hälsan för individer med funktionsnedsättning då ohälsotalen för denna grupp visat sig stora (Statens Folkhälsoinstitut 2011). För samhället innebär det att tillgodose särskilda behov för att individer med funktionshinder ska ges möjlighet till full delaktighet i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor (SFS 1993:387 § 5). I och med den diversifierade gruppens inneboende skillnader av behov måste samhället möta upp med ett brett spektrum av tillvägagångssätt och metoder för att dessa ska tillgodoses (Socialstyrelsen 2008, SFS 1993:387 § 2, Brusén & Hydén 2000). Ett exempel på detta är daglig verksamhet som riktar sig mot individer med förvärvad hjärnskada och/eller medfödd funktionsnedsättning i form av utvecklingsstörning eller autism (SFS 1993:387 § 1). Daglig verksamhet är den insats som flest individer med funktionsnedsättning har beviljats och den insats som ökat mest sedan 1994 (Socialstyrelsen 2008). Sådan verksamhet kan utgöras av sinnesstimulerande aktiviteter som att måla, montera, lyssna på musik eller delta i teater alternativt arbetsinriktade aktiviteter i form av praktik på arbetsplatser, trädgårdsarbete eller fabriksarbete (Socialstyrelsen 2008).

Ett annat exempel är daglig verksamhet som innefattar interaktion med djur vilket övergripande kan benämnas som djurassisterat förändringsarbete (hädanefter DAF). Organiseringen av DAF har antingen betoning på djurs närvaro eller djur som aktiva deltagare i en målinriktad aktivitet. Olika djur kan användas så som hästar, katter, hundar, fåglar eller fiskar (Norling 2002). I praktiken sker insatsen i form av mötet mellan djur och brukare tillsammans med handledare från olika utbildningsbakgrund (Stern & Chur-Hansen 2013). Intresset för DAF växer inom Sverige (Beck-Friis 2009, Berget et al. 2012) och forskning antyder att interaktionen mellan individ och djur kan ha hälsofrämjande effekter (Strang 2009, Norling 2002). Samtidigt beskrivs forskningsområdet som relativt nytt med brister i kvalité

och trovärdighet. Detta innebär att det är svårt att göra generaliserbara slutsatser från den samlade kvalitativa forskningen gällande kopplingen mellan djur och människors hälsa (Stern & Chur-Hansen 2013, Norling 2002, Kruger & Serpell 2010). Det saknas således belägg för användandet av djur och forskningsresultat lyfter att det kan vara en kedja av effekter som bidrar till den hälsofrämjande utvecklingen (Strang 2009, Norling 2002).

Trots att det saknas belägg för vad interaktionen med djur gör för personer med funktionsnedsättning förser samhället och staten ekonomiska resurser till verksamheter av detta slag. Det finns således heller inga generella riktlinjer för hur daglig verksamhet med djur ska se ut. För att nå kunskap om verksamheternas utformning finner vi det relevant att möta de som professionellt sett står närmast brukarna i daglig verksamhet som använder hundar. Ansatsen är att få deras beskrivningar av sitt arbete och vilken roll de menar att verksamheterna har för personer med funktionsnedsättning.

1.1 Syfte

Studien syftar till att analysera handledares beskrivningar av hundassisterade insatser i daglig verksamhet. Vår målsättning är att diskutera hur en insats kan påverka en brukares deltagande i samhället.

1.2 Frågeställningar

- Hur beskrivs hundarnas roll?
- Hur beskriver handledarna sin egen roll?
- Hur beskrivs verksamheternas syfte?

1.3 Förtydligande

I den löpande texten används begreppet brukare som synonym till individer med funktionsnedsättning. Termerna intervjuperson och respondent är även de använda som synonymer. Detta för att öka läsbarheten av texten.

2. Bakgrund

I detta avsnitt har en kortfattad historik sammanställts där vi presenterar en bild av området och innebörden av daglig verksamhet. Tanken är att introducera läsaren till området och att underlätta för diskussion samt reflektion av uppsatsens innehåll.

2.1 Historik

Djur har genom historien haft betydelse för människan som bl.a. spirituella vägledare, sällskapsdjur och bruksdjur. Beskrivningar av ett särskilt band mellan djur och människa, där djuren räknas som familjemedlemmar och har en stor betydelse i människans vardag började i modern tid få sitt fäste genom Boris Levinson, Konrad Lorenz och Leo Bustard (Fine & Beck 2010, Serpell 2010). Under 1800-talet fanns framför allt i Storbritannien en rörelse för införandet av djur på mentalsjukhus för människor med olika grader av psykisk ohälsa. Ett exempel på det är York Retreat som startades 1792 i England där man använde mindre djur för att lära patienterna självkontroll och omhändertagande (Bustard & Hines 1984). Under senare delen av 1800-talet fram till mitten på 1900-talet hade djurens betydelse för människan dock förlorat mycket av sitt erkännande. Lorenz var etolog och menade att det band som skapas mellan en människa och dennes hund är ett av de starkaste banden som kan påfinnas i naturen. Levinson anses vara grundaren till det vi idag kallar djurassisterad terapi (Fine & Beck 2010). Han återintroducerade fördelarna med att använda sällskapsdjur vid behandling av människor med psykisk ohälsa under slutet av 1960-talet. Levinsons studier berörde framför allt hundens betydelse i terapeutiska sammanhang för barn med autism (Serpell 2010, Fine & Beck 2010). Enligt honom har djuren spelat en betydelsefull roll i människans evolution vilket gör dem essentiella för människans psykosociala välbefinnande (Serpell 2010).

Leo Bustard grundade i slutet av 1970-talet Delta Society, en av USA:s största organisationer som är ansvariga för utbildandet av terapidjur och professionella inom djurassisterat förändringsarbete. Han menade att den relation som skapas mellan djur och djurägare kan likställas mellanmänniskliga relationer och uppnå lika starka band av kärlek och vänskap (Kruger & Serpell 2010, Fine & Beck 2010). Det finns idag ingen svensk organisation som kan likställas Delta Society. Vårdhundskolan, som grundades 2008 på initiativ av Ingeborg Höök, kan dock ses som en motsvarighet enbart för hundar och hundägare. Vårdhundskolan utbildar hundar, hundägare och professionella inom

hälsosjukvård. Syftet är att skapa förutsättningar för tillgång till utbildade vårdhundsteam som resurs i det dagliga arbetet inom vård, skola och rehabilitering (Höök 2010).

2.2 Daglig verksamhet

Personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd samt betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom har rätt till daglig verksamhet. För personer med exempelvis psykiska funktionsnedsättningar (vilka ej ingår i tidigare nämnda grupper) kan insatsen sökas genom socialtjänstlagen. Organiseringen av dagliga verksamheter kan se ut på olika sätt och kan innehålla aktiviteter som är mer habiliterande eller mer produktionsinriktade. Enligt lagstiftningen skall verksamheterna främja jämlikhet och delaktighet samt att personer med funktionsnedsättningar ska få möjlighet att leva som andra. Verksamheterna måste alltså anpassas efter individuella behov och önskemål samt har ofta som ett övergripande mål att utveckla den enskildes möjlighet till arbete. Vidare så är kommuner, oftast i form av socialnämnder, verksamheternas uppdragsgivare och har således det yttersta ansvaret för tillämpningen av lagstiftningen (Prop. 1992/93:159, SFS 1993:387, Socialstyrelsen 2008).

2.3 Djurassisterat förändringsarbete

Arbete där djur används i samspel med människor går ofta under samlingsnamnet djurassisterat förändringsarbete (DAF). DAF definieras som interventioner som medvetet inkluderar eller inkorporerar djur som del av terapeutiskt, utvecklande arbete eller miljöer (Stern & Chur-Hansen 2013, Kruger & Serpell, 2010). Det arrangeras på schemalagda tider under specifika omständigheter under ledning av en eller flera handledare (Hart 2010). Service- eller bruksdjur, som till exempel ledarhundar, går inte under DAF. De ses som redskap och inte som del i en behandling och är djur som ska hjälpa människor med nedsatta funktioner i vardagen. Den definition av DAF som är mest förekommande är den etablerad av Delta Society. Det kan här tilläggas att Delta Society inte definierar användandet av hästar i DAF (Kruger & Serpell 2010). Då denna studie enbart berör användning av hundar kommer därmed ingen vidare beskrivning av hästunderstött förändringsarbete ges.

Djur som används för DAF kan å ena sidan möta specifika kriterier och vara en essentiell del av en målinriktad behandlingsprocess. De tillhandahålls vidare av professionella inom människovårdande yrken inom ett specifikt professionsområde. Å andra sidan kan en

annan inriktning av DAF ske i samspel med djur som uppfyller specifika kriterier men utan krav på specifik professionell kompetens. Där skapas möjligheter för motivation, utbildning, rekreation och/eller terapeutiska fördelar för att främja livskvalité (Stern & Chur-Hansen 2013, Kruger & Serpell 2010). Kriterier som djuren måste uppfylla för deltagande i DAF varierar beroende på hur de används, vilket arbete de ska utföra och vilka människor de arbetar med. Gemensamma faktorer har att göra med risksituationer som klientsäkerhet samt djurens välfärd (Kruger & Serpell 2010). I Sverige gäller Jordbruksverkets lagstiftning för djurs välfärd om hur deras miljö ska se ut och hur verksamheten bör förhålla sig till exempelvis smittskydd. Lagstiftningen berör bl.a. utformning av hundburar, renhållning, tillgång till mat och vatten samt djurens möjligheter till vila och återhämtning (Jordbruksverket 2013).

3. Tidigare forskning

Detta avsnitt har vi delat upp i tre teman:

- Förklaringsmodeller till djurägarskap och hälsa
- Användning av djur
- Nationellt forskningsläge

En stor del av forskningen kring djurens och specifikt hundens betydelse för människan berör husdjur, det vill säga djurets betydelse för sin ägare. Det har antytts finnas ett samband mellan djurägande, fysisk hälsa och psykologiskt välbefinnande (Lane et al. 1998, Fine & Beck 2010, Serpell 2010). Fysisk aktivitet är än idag en huvudsaklig friskfaktor för människors hälsa och livslängd. Studier av hundägare indikerar att hunden fungerar som motivator för fysisk aktivitet genom behov av promenad, sällskap och stöd. Att äga en hund kan därav främja djurägarens fysiska hälsa (Friedmann et al. 2010, Hart 2010). DAF anses ge samma möjligheter för människor som inte själva äger ett djur under pågående aktivitet (Friedmann et al. 2010). Det har även visat sig att direkt kontakt med hund genom beröring främjar den fysiska hälsan genom att höja nivåerna av stressreducerande hormon som oxytocin och endorfiner samt att hjärtfrekvensen sänks. Resultaten kring hälsofrämjande effekter på lång sikt har däremot visat sig bristfälliga. Majoriteten fysiologiska studier kring husdjurs och DAF:s hälsofrämjande funktion visar alltså resultat på kort sikt (Fine & Beck 2010, Serpell 2010, Hart 2010).

3.1 Förklaringsmodeller till djurägarskap och hälsa

Lane et al. (1998) har studerat ägare till servicehundar. För ägare av servicehundar ökade självförtroendet signifikant delvis beroende av ökningen av positiva sociala interaktioner och känslor av grupptillhörighet (Lane et al. 1998, Kruger & Serpell 2010). Stimulering från besök av hund har även visat sig effektivt för social interaktion på ett boende för alzheimerpatienter (Hart 2010). Vidare så beskriver Lane et al. (1998) tre huvudgrupperingar av förklaringar som kan ligga bakom sambandet mellan djurägarskap och hälsa. Den första förklaringsmodellen berör icke-kausalt samband, där andra faktorer än djurägarskapet är hälsofrämjande. Studier har undersökt förändringar i hudtemperatur, kolesterolnivåer och beteendemässiga uttryck för stress hos hundägare. Resultaten har visat sig blandade med både positiva och negativa effekter. På grund av fundamentala metodologiska skillnader och inkompatibla resultat i studierna är det svårt att utläsa vilken effekt djur faktiskt har på individens stressnivåer. Den slutsats som kan utrönas är att närvaron av vissa djur kan ge lugnande effekter för vissa människor i vissa sammanhang (Wells 2009, Kruger & Serpell 2010).

Den andra modellen berör indirekt association mellan djurägare och hälsa. Genom att hunden underlättar och stimulerar sociala interaktioner förstärker det i sin tur känslor av social integrering och tillhörighet. Forskning antyder att denna egenskap hos hunden förhöjer det psykologiska välbefinnandet och stärker nätverket vilket kan leda till utökat socialt och praktiskt stöd (Lane et al. 1998, Wells 2009). Djur kan generellt sett sägas ha en normaliserande funktion då de stimulerar till dialog genom sin informella närvaro och erbjuder ett neutralt samtalsämne som flyttar fokus från en eventuell funktionsnedsättning. Detta kan i sin tur underlätta för interaktion mellan olika människogrupper så som barn, äldre, människor med funktionsnedsättning och vuxna likväl som för djurägare (Hart 2010, Kruger & Serpell 2010).

Den tredje modellen föreslår att det finns ett direkt kausalt samband mellan djurägarskap och hälsa. Detta genom att djurägaren känner sig behövd och ser sin relation till sitt husdjur som signifikant och verklig (Lane et al. 1998). Relationen mellan ett husdjur och dess ägare kan ha hälsofrämjande effekter genom att vara en källa till stöd under emotionella, stressiga perioder i livet (Lane et al. 1998). Forskning rörande anknytning antyder att en människa skulle kunna knyta an till ett djur på ett hälsofrämjande sätt. Men framför allt att djur kan fungera som övergångsobjekt. Objekt som människor knyter an till under kortare perioder för att t.ex. klara av att påbörja en behandlingsprocess. Hunden kan således användas

för att skapa förutsättningar för en allians mellan behandlare och klient vilket i sin tur kan underlätta behandlingen (Kruger & Serpell 2010). Den stödjande relationen mellan ett husdjur och dess ägare kan involvera att ägaren pratar med djuret som med en annan människa, empatiserar med djuret, har kärleksfulla känslor gentemot djuret och känner sig älskad och omtyckt av djuret. Detta kan minska känslor av ensamhet och depressioner, framför allt hos människor i utsatta grupper som ofta kan känna sig socialt isolerade (Lane et al. 1998). Vidare så har studier på olika äldreboenden visat att närvaron av fåglar och interaktioner med en besökshund minskade depressioner och känslor av ensamhet oberoende av fysisk interaktion. Närvaron av hundar verkade även ha en lugnande effekt på äldre dementa. I en annan studie hade närvaron av ett akvarium i matsalen på ett äldreboende en positiv effekt på de äldres vikt och matintag (Hart 2010).

3.2 Användning av djur

Hart (2010) beskriver studier som tar upp att djur inom DAF kan användas för att hjälpa människor relatera till omvärlden och sin egen roll, utveckla nya beteenden och färdigheter som behövs för fungerande interaktioner i samhället. Inläring om till exempel sociala interaktioner sker då genom bl.a. observationer och imitationer som en typ av modellinläring. Här anses användning av djur ha fördelar på grund av att de ger direkt feedback, gör du fel reagerar djuret direkt gör du rätt reagerar djuret också direkt (Hart 2010). En studie med vuxna och tonåriga patienter inom psykiatri visade hur schemalagda hundpromenader bidrog till ökad kommunikation mellan terapeuten och klienten. Detta sades bero på att klientens respons på terapeutens frågor gradvis ökade då klienten kunde projicera sina känslor och tankar på hunden (Kruger & Serpell 2010). Studier på barn med koncentrationssvårigheter har visat att användandet av djur främjar inläringen genom att djuret hjälper barnet att fokusera (Hart 2010). Prothmann et al. (2009) menar i sin studie att det även verkar på barn och ungdomar med autismspektrumstillstånd. Specifikt hundar kan tänkas vara lättare för människor med sådan funktionsnedsättning att förstå. Detta då hundar inte har en verbal kommunikation och därför har individen enbart ett intryck att tolka. Denna grupp av människor är ofta känsliga för överstimulering av sinnesintryck vilket gör det lätt för de att förhålla sig till hundar (Prothmann et al. 2009). Grandin et al. (2010) påtalar dock att en miljö som redan har många intryck eller en hund som är väldigt aktiv kan få en negativ effekt och leda till obehag.

Ytterligare studier tyder på resonemang kring husdjurets betydelse för människan där de antas fungera som en källa till glädje, hopp och livsvilja (Fine & Beck 2010). Dock är det fortfarande otydligt om husdjuren i sig är tillräckliga för att skapa den typ av relation som behövs för att tillgodose en människas behov av social interaktion och socialt stöd för att undvika ensamhet och utanförskap (Serpell 2010). Det råder även bristande forskning som undersöker de underliggande mekanismer som kan bidra till sambandet mellan husdjur och hälsa, särskilt i förhållande till människor med funktionsnedsättningar som på olika sätt interagerar med djur i syfte att utvecklas och hantera sin vardag lättare (Lane et al. 1998).

3.3 Nationellt forskningsläge

Gällande den nationella forskningen har vi funnit två forskningsöversikter, Husdjur och folkhälsa av Håkansson et al. (2008) och Djur i vården av Ingemar Norling (2002). Dessa påtalar att det finns begränsat med svenska studier på området djur kopplat till människors hälsa. När vi har sökt efter litteratur har vi återkommit till nämnda översikter samt funnit en vetenskaplig studie om ridterapi (Håkansson et al. 2009). Peter Strangs (2007) kapitel om cancerpatienters upplevelse av hundens betydelse vid svår sjukdom bör dock nämnas då studier på användningen av specifikt hundar framför allt återfinns i internationella forskningsunderlag. Till skillnad från den forskningen vi har redogjort för, vänder sig vår studie gentemot handledarperspektivet och deras beskrivningar av verksamheterna. Då det uppenbarligen finns ett begränsat nationellt forskningsunderlag, fyller uppsatser så som denna, en funktion genom att de bidrar till förståelsen av hur hundar används och handledarens upplevelser av nyttan med att använda dem.

4. Metod

I detta avsnitt följer en redogörelse för metodologiska överväganden i relation till studiens syfte. Innan metoden fastställdes gick vi igenom delar av den forskning som finns på området för att få en inblick i forskningsläget.

4.1 Metodval

För oss har det varit relevant att använda en kvalitativ forskningsinriktning då vi ville få insikt om samhällets mekanismer och om förhållanden som råder i en social miljö (Ahrne & Svensson 2011, Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Studiens syfte ger inblick i tankegångar, personliga uppfattningar och reflektioner hos handledare i daglig verksamhet. Studiens undersökande karaktär har vidare motiverat valet av intervju som tillvägagångssätt. Vi har använt en relativt öppen intervjustruktur. Vår egenkonstruerade intervjuguide (se bilaga 1) har utgått ifrån teman men gett respondenterna utrymme för fria tolkningar, berättelser och upplevelser genom att använda öppna frågor. Frågorna relaterar till vår problemformulering och vårt syfte. Utgångspunkten har varit att ge den som intervjuas utrymme att tala fritt kring sina uppfattningar och att låta innehållet styra intervjuens riktning (jfr. Andersson & Swärd 2008, Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, Bryman 2011). Intentionen med att använda semistrukturerade intervjuer var utifrån Bryman (2011) att möjliggöra jämförelser mellan de intervjuades uppfattningar och att nå nya förklaringar gällande hur hundar används, vilket vår empiri kom att spegla. Som hjälpmedel användes en diktafon under intervjutillfällena. Innan vi hade första intervjun testade vi intervjuguiden på en person utanför studien då vi ville öva på intervjuprocessen och uppmärksamma hur frågorna kunde komma att uppfattas.

4.2 Urval

Studien bygger på sex semistrukturerade intervjuer med handledare från fem hundassisterade dagliga verksamheter. Till en början var förhoppningen att utföra åtta intervjuer med personal från sju verksamheter men en intervju föll bort till följd av tidsbrist och en pga. sjukdom hos verksamheterna. Intervjupersonerna har blivit vad Levin (2008) och Bryman (2011) kallar för strategiskt och målstyrt utvalda. Vi har utgått från studiens forskningsfrågor och utifrån den kompetens som de förväntades besitta. Vår utgångspunkt har varit att förstå hur respektive handledare arbetar och vad i insatsen de ser som utvecklingsfrämjande. Valet av verksamheter styrdes vidare av det begränsade antal hundassisterade dagliga verksamheter som finns inom

ett för studien rimligt geografiskt läge. Verksamheterna som studerats är därför spridda inom tre landskap i södra Sverige. Vid sökandet efter hundassisterade dagliga verksamheter är dessa åtta verksamheter de enda som påfunnits inom detta geografiska område.

4.2.1 Presentation av verksamheter och intervjupersoner

Verksamheterna som ingår i studien har givits fiktiva namn och benämns i texten som Alerummet, Birkahuset, Didriksberg, Eriksgården och Faluplatsen. Den gemensamma nämnaren för verksamheterna är att de arbetar på uppdrag av kommunen i form av dagliga verksamheter med hundassistans för personer med funktionsnedsättning, vilket är i linje med DAF. Samtliga verksamheter måste vidare följa Djurskyddslagen (SFS 1988:534) och dess bestämmelser om hur djur skall vårdas och behandlas. Brukarna som kommer till verksamheterna är på olika nivåer utvecklingsmässigt och arbetar både i grupp och/eller individuellt.

I verksamheten Alerummet arbetar två handledare och deras privata hundar. Anna är en av handledarna och är utbildad undersköterska och har privat erfarenhet av hund. Cissi är den andra handledaren och är utbildad hunddressör samt har studerat pedagogik och handledning gentemot vuxna. Den dagliga verksamheten sker antingen i Alerummetts lokaler eller genom att personal och hund från Alerummet åker ut till brukaren.

Birkahuset, Didriksberg, Eriksgården och Falurummet är hunddagis dit hundägare får lämna sina hundar medan de går till sitt arbete. Verksamheterna skiljer sig i förhållande till hur man handskas med hundarna och upplägget av den dagliga verksamheten för brukarna. Även brukargruppen och arbetstillfällena varierar mellan verksamheterna. Gemensamt är att alla verksamheter har en inplanerad hundpromenad där brukarna är delaktiga på ett eller annat sätt. Samtliga hunddagis har även städning i olika former som arbetsuppgift. På Birkahuset arbetar Birgitta tillsammans med fyra andra handledare. Birgitta har en undersköterskeutbildning med inriktning på funktionshinder och utvecklingsstörning samt är den i verksamheten som har hundskötarutbildning¹ och privat erfarenhet av hund.

Diana som driver hunddagiset Didriksberg är utbildad hundförare och undersköterska och har arbetat inom handikappomsorgen i flera år. Eva som arbetar på Eriksgården är likaså undersköterska och har privat erfarenhet av hund. Fia från Falurummet är barnskötare i grunden och har arbetat med att träna jakthundar under många år.

¹ Hundskötarutbildningen möter det krav från Jordbruksverket om att någon i verksamheten måste ha utbildning eller erfarenhet som motsvarar utbildningen. Utbildningen ska innehålla: hur hundar beter sig, problemhundar och problemhundägare, stress hos hundar, djurskyddslagstiftningen, olika raser, smittspridning och enklare hundsjukvård (Jordbruksverket 2013).

4.3 Genomförande av intervjuer

Intervjuerna genomfördes under en fjortondagars period. Inledande kontakt med verksamheterna togs via telefon efter att de lokaliserats via internet eller kommunal växel. Vi presenterade studien och frågade om intresse för deltagande i intervjustudie fanns varpå preliminärt datum för intervju bokades. Samtliga verksamheter och intervjupersoner underrättades därefter kring studiens syfte genom ett informationsbrev (se bilaga 2) och en samtyckesblankett (se bilaga 3) via e-post. Fyra av intervjuerna genomfördes på utsatt datum medan de resterande två skedde efter ombokning av tid. Intervjuerna utfördes i avskilda rum i anslutning till verksamheternas lokaler. Respondenterna informerades inledningsvis igen om studiens syfte och villkoren för studien varpå de fick samtycka till sitt deltagande.

Utformningen på intervjun utgjordes av att en av oss ställde frågor medan den andra närvarade för att anteckna intressant information och observera intryck under intervjun. Den som inte ställde intervjufrågor gavs utrymme i slutet av intervjun att framföra eventuella följdfrågor. Det visade sig bidra med följsamhet och att fokus kunde hållas på intervjupersonens svarsinnehåll. Under intervjuerna användes en diktafon. Diktafonen hjälpte oss att fokusera på intervjupersonen och att lyssna till svarens innehåll. Vi övervägde valet av att använda diktafon då den kunde tänkas störa intervjun. Då vi gav intervjupersonerna möjlighet att samtycka till att vi använde diktafon, vilket samtliga gjorde, beslöt vi oss för att använda den. Vår uppfattning är att den inte bidrog med problem under intervjuerna utan bidrog till klarhet inför analysen. Beroende på respondent och fråga gavs olika omfattning på svaren, men materialet har blivit omfattande och efter intervjuerna kände vi att vi hade fått ett brett material. Intervjuerna transkriberades i direkt anslutning till intervjun, antingen senare under samma dag eller under nästföljande dag. Därefter har materialet bearbetats utifrån vald kodning.

4.4 Metoddiskussion om förtjänster och begränsningar

Denna studie använder sig av en kvalitativ metod för att undersöka ett handledarperspektiv på daglig verksamhet med hund. För att genomföra detta använde vi oss av semistrukturerade intervjuer där respondenterna var handledare på de dagliga verksamheterna. Vi är medvetna om den begränsning det innebär att inte intervju de som tar del av insatsen. Resultaten riskerar då att utmynna i handledarnas uppfattningar om brukarnas upplevelser (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Därför utformades intervjufrågorna på ett sätt som skulle tydliggöra att handledarens uppfattning om sitt arbete i relation till hunden och handledaren

själv var i fokus. Att använda tematiserade semistrukturerade intervjuer ansåg vi lämpligt då vi ville fånga en bred bild med perspektiv och nyanser i förhållande till vårt syfte. Genom att ha öppna frågor i intervjuerna ämnade vi minska begränsningen av den breda bild vårt metodval skulle kunna innebära. Med utgångspunkt från Eriksson-Zetterquists & Ahrnes (2011) resonemang motiverades valet av tematiskt utformade intervjuer med att det skulle göra det möjligt för oss att jämföra respondenternas uppfattningar. En kvantitativ metod används för att uppnå generaliserbarhet och påfinna kausalitet (Bryman 2011). Vi ansåg att en sådan inte lämpade sig mot vår studies undersökande ansats och att vi ville få beskrivningar. I enlighet med Bryman (2011) var studiens urval även för begränsat för att kunna uppfylla den kvantitativa metodens krav på slumpmässigt urval och kontrollgrupp. Vidare minskar en kvantitativ studie risken för att en intervjuans utformning, den intervjuades inställning och den förförståelse forskaren har med sig påverkar svaren (Andersson & Swärd 2008). Vid vårt val av kvalitativ metod ansåg vi dock att detta inte behövde utgöra en begränsning för våra resultat, men att det var viktigt att vi var medvetna om ovan nämnda påverkansfaktorer vid analys och diskussion av våra resultat. Vi var medvetna om att vårt urval och intervjuernas öppna frågor skulle generera subjektiva nyanser istället för generaliserbara slutsatser och samband. Förtjänsten med kvalitativ metod för vår studie är istället, som Svensson & Ahrne (2011) beskriver, att den bidrar till tolkningar om allmänna företeelser och resonemang som kan vara överförbara på andra sociala miljöer än de där studien utförts. Resultaten skulle därför kunna användas som bakgrund till utformandet av metoder där antydda samband kan undersökas vidare.

Vår studie begränsas av att den enbart utgår från handledarnas perspektiv och att den inte berör hur det ser ut för brukarna efter att de har gått hem för dagen eller avslutat insatsen. Att intervjua uppdragsgivare, flera handledare från samma verksamhet och personer från brukarnas nätverk hade vägt upp för denna begränsning som handledarperspektivet innebär.

En annan konsekvens har varit att de kategorier som analyseras överlappar varandra eftersom de alla utgår ifrån handledarnas beskrivningar. De färgas således av handledarens personliga utgångspunkt, förförståelse och egenintresse. På grund av studiens begränsade omfattning samt att studiens ansats var att prata med de i verksamheterna som stod närmast brukarna valde vi trots ovan nämnda begränsningar att enbart intervjua handledare. Vår tolkning och analys har inte fokuserat på att diskutera upplevda effekter eller påverkan, utan att tolka handledarnas beskrivningar utifrån vad verksamheterna kan

möjliggöra för brukarna. Genom att försöka se hur handledarna arbetar med brukarna har vi försökt påfinna trender som skulle kunna utgöra ett underlag för vidare studier.

4.5 Förförståelse

Det är forskarens ansvar att redogöra för sin förförståelse i relation till undersökningsområdet (Andersson & Swärd 2008). Stern & Chur-Hansen (2013) tar upp att tidigare studier ofta saknar en redogörelse för forskarnas position i förhållande till fältet vilket i sin tur gör att kvalitén brister. Vi har till följd av personliga erfarenheter med djur en positiv förförståelse till användandet av djur i vården. Vid genomgång av tidigare studier har den förståelsen förändrats. Stern & Chur-Hansens (2013) artikel redogör för att det kan vara flera faktorer som spelar in i utvecklandet av förändring. Detta indikerar att upplevelsen av interaktioner med djur är subjektiv och relativ. För att anta ett mer nyanserat perspektiv har vår ansats varit att ha ett öppet och undersökande tillvägagångssätt genom hela studien. I mötet med respondentera var vår strävan att förhålla oss neutrala genom att inte bidra med egna reflektioner kring tillvägagångssätt och verksamheterna i stort.

Vidare så har vi hållit oss medvetna om handledarnas perspektiv då de kan komma att vara mycket positiva till insatsen vilket kan färga deras svar. Då vi strävat efter att ha öppna frågor har det funnits utrymme för handledarna att uttrycka både negativa och positiva inslag. Vi är dock medvetna om att våra frågor inte utmanat handledarnas eventuella positiva förförståelse.

4.6 Tillförlitlighet

Vårt syfte är inte att få kunskap om hur vanligt något är, utan snarare att få förståelse för *hur* hunden används och hur handledarna upplever nyttan med att använda hund. För att denna studie skulle uppnå hög tillförlitlighet i form av att läsaren ska känna förtroende till vårt tillvägagångssätt och vad våra resultat visar har vi gjort vissa överväganden. Vår studies etiska villkor vilar på Vetenskapsrådets (2013) forskningsetiska principer. Vårt empiriska material grundar sig vidare i verksamheter som liknar varandra och således befinner sig inom samma område för att öka resultatens trovärdighet. Vår tanke var att studera flera verksamheter för att generera kunskap om skillnader mellan de olika verksamheterna. I enlighet med Svensson & Ahrne (2011) får därmed de rådande miljöerna i de studerade verksamheterna liten påverkan på resultaten. För att säkerställa så aktuella och korrekta resultat som möjligt samt att de var fria från våra tolkningar spelades alla intervjuer in och

transkriberades ordagrant. I strävan att inte få ett material som kan tänkas vinklat i relation till sin kontext eller att respondenterna svarar så som de tror att de förväntas svara, har vi strävat efter att använda öppna neutrala frågor. Vi har vidare haft en transparent ansats genom hela studien och dess rapport då vi valt att ha ett omfattande beskrivande metodavsnitt och i samtliga avsnitt strävat efter tydliga redogörelser för hur vi har gått tillväga i de olika momenten. Vidare så uppmärksammar Bryman (2011) att forskaren behöver ha kontroll över sina värderingar så att den inte påverkar resultatet. Då vi har varit två som utfört studien ser vi det som en fördel när vi har närmat oss empirin då det reducerat den subjektiva upplevelsen av materialet. Vi har eftersökt objektivitet genom att synliggöra och medvetandegöra vår förförståelse samt hanterat detta i ett separat avsnitt.

4.7 Etiska överväganden

Då denna studie handlar om hur handledare på hundassisterade dagliga verksamheter beskriver deras arbete och hundens roll fick vi inledningsvis reflektera och diskutera över hur vi skulle gå tillväga i mötet med dem. Vi fann det till en början relevant att fånga brukares personliga upplevelser av en hundassisterad insats. Vi kom däremot tidigt fram till att det vore mer etiskt möjligt att möta de professionella och deras perspektiv än att bygga upp en studie kring intervjuer med personer med funktionsnedsättning. Detta då en av de etiska aspekterna man får reflektera över är vilken nytta en studie likt vår har för dessa personer. Gruppen individer med funktionsnedsättning anses i sig ha en utsatt position i samhället vilket gör det än mer viktigt att reflektera över vilka konsekvenser det kan få när man utsätter dem för en intervjusituation. Resultatet av en studie bör således utgöras av fördelar för den studerade gruppen (Öberg 2011). I relation till detta resonerade vi fram att denna studie utgör en större nytta för oss som studenter än det gynnar den studerade gruppen.

Den första kontakten med handledarna från hundassisterade dagliga verksamheter inleddes med att de fick information om studiens villkor. Vi var noga med att ge både muntlig och skriftlig information kring studiens villkor för att hålla en etiskt hög kvalitet i studien och gentemot intervjupersonerna. Vi ville att det skulle vara tydligt att de deltog i studien frivilligt och att de när som helst kunde avbryta utan anledning. Det var vidare viktigt för oss att de var informerade och att vi gav ett seriöst intryck. Vi har vidare valt att fingera intervjupersonerna och verksamheternas namn då vi anser att det förhåller sig irrelevant till studiens syfte samt att de som deltagit i studien har lovats anonymitet och ska därav inte kunna pekats ut. Materialet har således enbart hanterats av oss och vår handledare. För

studiens villkor som respondenterna fick ta del av har samtliga gett sitt samtycke. Användningen av variabler så som befattning, typ av verksamhet, arbetserfarenhet och liknande i uppsatsen fick intervjuerna också samtycka till.

4.8 Bearbetning av empiri

Intervjuerna har i första hand transkriberats ordagrant. De skriftliga intervjuerna utgör följaktligen vår empiri (jfr. Svensson & Ahrne 2011). Vi har därefter försökt skapa koder utifrån en induktiv ansats. Empirin har kodats genom att vi har kategoriserat och ordnat i materialet utifrån sju funna teman. Dessa utgörs av hur hundens roll, handledarens roll, syftet, framgång, brukarinflytande, rättfärdigande av verksamhet och verksamheternas riktlinjer beskrivs (för definitioner se bilaga 4). Vi har på så sätt funnit mönster och sammanhang om vilka teman som relaterar till våra forskningsfrågor. Vår kodning har inspirerats av Jönsons (2010) metod för manuell kodning. Vi har använt oss av färgöverstrykningspennor och bokstäver i marginalen för att utläsa begrepp och uttryck som hör samman. Empirin vägledde oss senare till valet av teori. I handledarnas beskrivningar fann vi olika förhållningssätt som relaterade till hälsa. De teman som vi har valt ut utgörs av hur hundens roll, hur handledarens roll och hur syftet med verksamheterna beskrivs. Dessa teman har senare analyserats med hjälp av teori om synen på hälsa utifrån den patogena och salutogena inriktningen. I avsnittet Resultat och analys presenteras en del av vad som framkommit i intervjuerna i form av citat. Citaten är till viss del tvättade för att öka läsbarheten i form av att upprepande ord har tagits bort från citaten.

Under arbetet med studien och uppsatsen har vi haft en jämn arbetsfördelning. Vissa av uppsatsens avsnitt har gjorts på skilda håll men textmassan har vi senare omarbetat för att öka läsbarheten och följsamheten i uppsatsen.

5. Teori

Vi har i denna studie valt att utgå från teori om hälsa. För ordet hälsa och att främja hälsa råder det inte någon samstämmig uppfattning om vad det innebär. Inom discipliner där begreppet hälsa används dagligen finns det skilda föreställningar och det beskrivs som oklart och odefinierat (Quennerstedt 2006, Medin & Alexanderson 2000). Innebörden av hälsobegreppet är således inte givet utan är kontextbundet i relation till den kultur eller diskurs där begreppet används (Quennerstedt 2006). För människor inom samma yrkesgrupp tenderar det att finnas en vedertagen terminologi som yrkesgruppen kan relatera till. Dock framstår begrepp som hälsa, hälsofrämjande och helhetssyn som abstrakta och svåra att tillämpa i praktiken. Hälso- och sjukvården arbetar med människors hälsa och sjukdom vilket i första hand tycks enkelt för alla att relatera till, dock så innebär det inte att yrkesgruppen per automatik relaterar till samma företeelse (Medin & Alexanderson 2000).

5.1 Definition av hälsa

Världshälsoorganisationens definition av hälsa innefattar hela människan och hela hennes livssituation i målet för att uppnå hälsa. Definitionen lyder som följer: ”Hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, och icke enbart frånvaro av sjukdom eller svaghet” (WHO 1948). För att skapa förståelse om hur hälsa påverkar olika institutioner och verksamheter kan man se till vilka föreställningar om hälsa som finns (Quennerstedt 2006). Medin & Alexanderson (2000) presenterar två inriktningar i synen på hälsa och redogör för det biomedicinska och humanistiska. Den biomedicinska inriktningen utgår bl.a. från en atomistisk-biologisk och mekanistisk ansats medan den humanistiska bl.a. utgår från en holistisk och ekologisk ansats. För den senare inriktningen betonas fokus på hälsa och att sambandet mellan sjukdom och hälsa kan ses som två dimensioner eller på ett kontinuum. För den biomedicinska inriktningen ses sjukdom och hälsa som motsatspar (Medin & Alexanderson 2000, Quennerstedt 2006).

5.2 Patogent synsätt

Diskussioner om patogent synsätt på hälsa kan sägas ha sin bas i ett biomedicinskt perspektiv. Människan ses som en biologisk varelse där målet är att den egna kroppen ska fungera och där sjukdomar ses som hinder (Quennerstedt 2006). Hälsa anses föreligga då alla delar i

kroppen fungerar optimalt. Synsättets grundantagande är då att hälsa uppnås genom att bota det sjuka eller att byta ut de kroppsdelar som inte fungerar. Traditionellt inom medicinen och sjukhusvärlden ligger fokus på att utreda vad en individ kan utsättas för i sin givna miljö och att leta efter botemedel eller förebyggande insatser i form av till exempel vaccin (Quennerstedt 2006, Medin & Alexanderson 2000, Antonovsky 1972). Genom att undvika sjukdom uppnår den biologiska människan ett statistiskt tillstånd av god hälsa (Quennerstedt 2006). Antonovsky (1972) beskriver insjuknande som en konsekvens av obalans hos en individ. Han menar att det inte är obalansen i sig som är skadlig utan snarare om den under en längre tid inte återställs (Antonovsky 1972). Utifrån ett patogent synsätt återställs då tillståndet genom att orsaken till obalansen, dvs. sjukdomstillståndet, identifieras och behandlas (Medin & Alexanderson 2000). Vidare redogör Antonovsky (1972) för ett klassificeringssystem för insjuknande. Det utgörs av fyra delar för att underlätta vid kategorisering av människor och sjukdomar. Hur mycket smärta individen känner, hur begränsad individens funktion är, graden av tillståndet, dvs. om det är icke akut, dödligt, allvarligt osv., samt de medicinska åtgärder som är brukbara (Antonovsky 1972).

Utifrån ett patogent behandlingssammanhang utreds alltså sjukdomshistoriken för att reducera sjukdom, utröna vad som framkallar, botar och behandlar den. Det är däremot viktigt att notera att detta kliniska sätt att se på sjukdom inte innebär att behandlaren saknar medkänsla för patienten (Medin & Alexanderson 2009, Antonovsky 2005, Quennerstedt 2006). Hälsofrämjande arbete kan här beskrivas som patientutbildning där information möjliggör för patienten att ta egna beslut. Strävan är att så få människor som möjligt ska behöva sjukvård. Sjukdomsmönster och fysiska aspekter på individnivå ligger då i fokus. Detta i motsats till det salutogena synsättets så kallade kliniskt hälsofrämjande som undersöker sätt för individen att hantera vardagen i relation till sig själv och sin omgivning (Medin & Alexanderson 2000).

5.3 Salutogent synsätt

Den humanistiska inriktningen utgår från att se till vad som psykiskt och fysiskt upprätthåller hälsan och poängterar individens samexistens med miljön (Medin & Alexanderson 2000). Orienteringen innehåller en salutogen ansats där det fokuseras på vad som upprätthåller och orsakar hälsa (Antonovsky 2005). Sambandet mellan hälsa och sjukdom inom den humanistiska salutogena inriktningen beskrivs befinna sig på ett kontinuum där det ena inte utesluter det andra utan att man kan vara mer eller mindre frisk. Utgångspunkten är att alla

människor utsätts för påfrestningar av olika slag och omfattning, men att det finns resurser hos människor som gör att påfrestningarna kan hanteras. Hälsan är alltså beroende av hur individen kan bemästra omvärlden (Bellanca et al. 2011, Medin & Alexanderson 2000). Utövare av det salutogena synsättet beskrivs utgå från en helhetssyn där man ser till resurser och friskfaktorer hos personen (Antonovsky 2005). Antonovsky (2005) förklarar salutogenes relaterat till faktorer som får en person att röra sig mot den friska polen på ett hälsokontinuum. För att förklara rörelse mot den friska polen beskriver Antonovsky (1996) att man ska se till personers generella motståndsresurser. Utifrån det salutogena synsättet beskrivs dessa motståndsresurser som bland annat fysiska, psykosociala och materiella faktorer som hjälper individen att uppfatta sin tillvaro som strukturerad och begriplig (Medin & Alexanderson 2000). Antonovsky (2005) exemplifierar dessa resurser i form av pengar, jag-styrka, kulturell stabilitet, socialt stöd och liknande.

Hälsofrämjande utifrån det salutogena perspektivet utgår således utifrån vilka faktorer som bidrar till hälsa (Medin & Alexanderson 2000). Enligt WHO är en ökad förmåga att kontrollera aspekter och möjligheter hos en människas liv som påverkar dennes hälsa, ett resultat av ett hälsofrämjande arbete (WHO 1998). Ett exempel på ett hälsofrämjande arbete är att skapa en stödjande miljö och en hälsofrämjande arena. Den stödjande miljön beskrivs möjliggöra att människor skyddas mot hälsohot och utvecklar sin kapacitet, sitt självförtroende och sin hälsa. För den hälsofrämjande arenan exemplifieras arenor där man har en helhetssyn, där en person är delaktig och där verksamheten har hälsa som ett naturligt inslag. Det kan handla om att ge personen inflytande över sin egen situation, att underlätta för fysisk aktivitet och bidra till stärkt socialt nätverk. Vidare så kan en person definieras som funktionsnedsatt när den är begränsad i sin förmåga att uppnå sina ambitioner och mål. Vilka begränsningarna är blir därför individuellt och likaså hur arbetet för att uppnå målen kan utformas. Att utreda begränsningarna anses kräva en helhetssyn, att man tittar på fysiska, psykiska, samhälleliga och sociala relationer men att fokus ligger mer på det ena eller andra beroende på vad brukarens mål är (Bellanca et al. 2011).

6. Resultat och analys

Studiens resultat har utgångspunkt i den upprättade intervjuguiden och har således gett oss ett omfattande empiriunderlag. I kommande avsnitt presenteras studiens resultat utifrån uppsatsens centrala syfte och frågeställningar. Kapitlet berör tre teman:

- Hundens roll
- Handledarens roll
- Verksamheternas syfte

Kapitlet innehåller löpande tolkning och analys av handledarnas beskrivningar av hundassisterade insatser i daglig verksamhet utifrån vår teoretiska utgångspunkt där salutogenes = hälsans ursprung och patogenes = sjukdomens ursprung (Antonovsky 1996, Medin & Alexandersson 2000).

6.1 Hundens roll

När vi tittade på vårt empiriska material hittade vi mönster i hur handledarna beskriver hundens roll i den dagliga verksamheten. Vi fann tre återkommande kategorier som vi valt att kalla:

- Kravlös relation
- Hundens egenskaper
- Fysisk aktivering

6.1.1 Kravlös relation

I relation till studiens frågeställningar fick respondenterna besvara flera frågor som undersökte hundens roll. Det visade sig finnas en samstämmighet hos intervjupersonernas uppfattning att relationen mellan hund och brukare beskrivs som kravlös. Anna förklarar:

Och där handlar det om att vi är ute och går, den här brukaren är med hunden, det är kravlöst, behöver inte vara någonting, han behöver inte hålla hunden eller någonting utan bara brukaren går med [...] (Anna, handledare Alerummet)

Visserligen tolkas övningen i sig vara ett krav som en del av verksamheten går ut på. Däremot så beskriver Anna i citatet ovan att hunden inte ställer krav på att brukaren ska vara på ett visst sätt eller hur delaktig brukaren ska vara under promenaden. Flera av respondenterna beskriver även att beröring av hund är en kravlös interaktion. Eva uttrycker att en hund kan väga upp för en fysisk närhet som deras brukare kanske inte får annars. Eva säger att:

[...] om man inte har någon tjejt då, det är väl viktigt ändå, men en del kanske inte skaffar en tjejt, som den här killen till exempel då, som bor hemma men är så pass mycket äldre, då kanske man inte håller på och tar så mycket på varandra eller kramas, och närhet har vi, det vet vi ju att det är jätteviktigt för, för alla att man har, så där är hunden också helt fantastisk som inte ställer några krav heller tillbaka på, att nu måste du göra så eller att, pressar aldrig på kanske som vi kan göra, det gör ju aldrig en hund heller ställer inte de kraven, det är liksom lite kravlös kärlek.

(Eva, handledare Eriksgården)

Eva lyfter fram kravlöshet som en av hundens viktigaste egenskaper. Bellanca et al. (2011) beskriver att man inte ska begränsa människor genom att enbart se deras funktionsnedsättning. Citaten ovan kan ses som ett uttryck för hur hunden kan användas som ett salutogent verktyg. Genom att hunden inte ställer några krav ges alltså brukaren möjlighet till inflytande över sin situation utifrån sina förutsättningar utan att bli hindrad av omgivningens föreställningar om dennes sjukdom (Bellanca et al. 2011, Medin & Alexanderson 2000). Detta kan tolkas överensstämma med den humanistiska inriktningen som Medin & Alexandersson (2000) diskuterar. Genom att det skapas utrymme för brukaren att själv välja sin delaktighet utan krav på prestation från hunden möjliggör man ett salutogent förhållningssätt. På frågan om hur hunden kan bidra till att uppfylla brukares mål rörande exempelvis dålig hygien svarar Birgitta att:

[...] hunden bryr sig inte om vilken hygien du har. Däremot så kan om brukaren gillar att vara med hunden, för hundar de dömer ingen, de slänger inte några glåpor efter dem eller så va, så kan man ju genom att brukaren bara kommer hit, börja att jobba med vad det nu är som behöver jobbas med. (Birgitta, handledare Birkahuset)

I citatet ovan ser vi hur Birgitta beskriver hur hunden flyttar bort fokus från brukarnas problem. Dålig hygien kan i citatet ovan tolkas som ett uttryck för brukarens s.k. sjukdom och som en konsekvens av att individen inte klarar av att sköta sig själv så som andra s.k. friska gör. Att möta en människa utifrån tanken om att den är frisk eller sjuk beskriver ett patogent synsätt. Utifrån detta ses ett friskt tillstånd som att alla biologiska delar fungerar optimalt (Medin & Alexanderson 2000, Quennerstedt 2006). Birgittas beskrivning kan utifrån detta ses som dubbeltydigt. Å ena sidan utgår man från att brukaren *inte* klarar av att sköta sin hygien, men å andra sidan lyfter hon fram hunden som ett salutogent verktyg, då den inte gör en uppdelning av människors olikheter. Även Eva exemplifierar detta när hon uttrycker att:

[...] alltså en hund kollar ju aldrig upp vad du är för en person om du har en funktionsnedsättning eller inte, det bryr de sig inte om [...] och de skiljer inte på människor och människor [...]

(Eva, handledare Eriksgården)

Så som hundens egenskaper beskrivs i citatet möjliggör det för en salutogen förhållning då hunden bemöter individer utan att se till sjukdom. Hunden möter således människan förutsättningslös vilket kan kopplas ihop med den helhetssyn som det salutogena utgår ifrån (Medin & Alexanderson 2000). Hunden gör alltså ingen bedömning av vad personen inte har eller inte kan. Langeland et al. (2007) beskriver att en hjälpare inom det salutogenetiska perspektivet behöver uppfattas som ovillkorligt positiv, empatisk och genuin för att en insats gentemot brukare ska vara verksam. Beskrivningarna av hunden som kravlös och icke dömande gör vidare att den utifrån Langelands et al. (2007) resonemang kan tolkas utgöra ett salutogent verktyg i form av en hjälpare.

6.1.2 Hundens egenskaper

Respondentera är överens om att de ställer höga krav på hundarna då de behöver fungera socialt med människor och andra hundar. Diana berättar däremot att brukarna i hennes verksamhet inte har så mycket mer kontakt med hundarna än vid promenaden. Hon förklarar att när de är ute och går så är hundarna dubbelkopplade. Diana säger:

[...] det är ju alltid en av oss vuxna som är, håller i det ena kopplet så de får ju aldrig liksom, de får ju aldrig liksom gå med hundarna rent själva. (Diana, handledare Didriksberg)

Oavsett hundarnas egenskaper eller brukarnas förmåga så beskriver Diana att brukarna inte får hålla i hundarna på egen hand. Detta kan ses som ett uttryck för en patogen inställning utifrån den biomedicinska inriktningen där man tar fasta på sjukdom (Antonovsky 1972). Handledaren tolkas som att den fokuserar på att brukaren inte klarar av att hålla i hunden och begränsas av sin nedsättning. Cissi beskriver även att vissa brukare inte kan vara med i verksamheten. Hon säger att:

[...] de som är otroligt utåtagerande de är inte med. De går ju kanske inte heller att ta med på det sättet som det ser ut nu. För att det handlar ju om säkerhet för djuren framförallt att, hur löser vi det, då får man ju verkligen innan det göra handlingsplaner [...] (Cissi, handledare Alerummet)

I citatet uttrycker Cissi att en brukare med en utåtagerande problematik inte har daglig verksamhet hos dem. Detta kan tolkas som ett patogent förhållningssätt då man ser till brukarens sjukdom (Medin & Alexanderson 2000) som en risk för hunden. Cissi lyfter även fram att om de skulle ha en brukare med sådan problematik i verksamheten så får de anpassa insatsen efter brukarens begränsning. Även ett sådant tillvägagångssätt kan tolkas som patogent då man försöker råda bot på situationen genom att fokusera på problemet och hur situationen ska lösas (Quennerstedt 2006). Samtidigt så kan det tänkas utgöra ett salutogent

arbetsätt då ett sådant inte utesluter sjukdomstillståndet men aktivt arbetar för att anpassa insatsen efter brukarens potential (Langeland et al. 2007).

Anna beskriver vidare vikten av att ha olika typer av hundar i verksamheten.

Hon säger att:

[...] vi har märkt effekterna av att ha olika hundar, stor och liten, en som har jättemycket päls en som har lite päls [...] att det finns olika typer av hundar, den ena hunden är långsam, han går inte så fort och det finns ju personer som går sakta. Den andra hunden är jättesnabb och då, då kan man matcha honom till någon. (Anna, handledare Alerummet)

Anna beskriver alltså att de anpassar hundarnas individuella egenskaper till brukarnas behov. Vi tolkar det som att hunden bidrar till ett salutogent arbetsätt då olika hundar gör att man kan vara flexibel, att man kan använda dem på olika sätt och att man kan lösa situationer utifrån möjligheter (Langeland et al. 2007).

6.1.3 Fysisk aktivering

Hundens roll beskrivs genomgående bidra till fysisk aktivitet. Respondenterna förklarar att promenad är ett dagligt inslag i verksamheterna. Hundens roll beskrivs vidare som att den på ett naturligt sätt får brukarna att komma ut och röra på sig genom de dagliga promenaderna. Eva utmärkte sig i frågan om vilka som inte har tillgång till deras verksamhet då hon förklarade att personer med begränsad rörlighet inte kan vara hos dem.

Ja att det är svårt, då jobbar de inte här utan då får man vara på någon annan daglig verksamhet då, så det har aldrig varit, utan att de ska kunna gå då och kunna röra sig för att det ska fungera. (Eva, handledare Eriksgården)

Citatet ovan exemplifierar ett patogent förhållningssätt då bedömningen av vem som har tillgång till insatsen utgår ifrån individernas funktionsnedsättning (Quennerstedt 2006). Till skillnad från detta så beskriver Cissi att de har individer som sitter i rullstol i deras verksamhet. Fia berättar att de använder sig av ett speciellt koppel som fästs runt midjan på brukaren vilket gör att alla brukare kan delta i promenader och andra aktiviteter med hundarna. Fia säger att koppel:

[...] kan sättas runt rullstolen, på en människa eller vad som helst. (Fia, handledare Falurummet)

Att använda hundar och ett koppel som gör att brukare med olika typer av funktionsnedsättningar kan delta i verksamheternas insatser, kan ses som att verksamheten fungerar som en hälsofrämjande arena. En sådan arena utgörs av att ha naturliga inslag av hälsa, att man ger individen handlingsutrymme och att man har fokus på att underlätta och

uppmuntra fysisk aktivitet (Medin & Alexanderson 2000). Användandet av hund möjliggör alltså att brukaren rör på sig utifrån hundens behov men sett till brukarens förutsättningar vilket kan tolkas som ett salutogent förhållningssätt. Cissi beskriver även hur hunden kan användas för att motivera och demonstrera för alla deltagare att det är möjligt att genomföra en fysisk övning med hund. Hon säger att:

[...] om jag själv skulle visa upp banan så vet jag, hunden föredrar att springa banan för han tycker det är jätteroligt, men då kan man ju visa det snabbt en gång, och sen sakta en gång. Och så får jag då säga att fördelen med att springa fort och fördelarna med att gå långsamt så att alla får en känsla av att det är okej vilket som [...] (Cissi, handledare Alerummet)

I citatet ovan beskriver Cissi att hunden inte fokuserar på vad brukaren inte kan. Handledaren visar hur hunden kan delta i övningen på olika sätt och att det finns olika fördelar med de olika utförandena. Övningen med hunden kan därmed tänkas förhålla sig mot den friska polen på hälsokontinuumet (Antonovsky 2005). Fokus beskrivs alltså utgå från brukare och deras möjligheter och inte deras begränsningar.

6.2 Handledarens roll

Nedan följer en presentation av de kategorier som vi fann i relation till hur handledarna beskriver sina roller. Kategorierna benämns som:

- Stötta och handleda
- Brukarinflytande

6.2.1 Stötta och handleda

Samtliga intervjupersoner beskriver att de har i uppgift att utforma arbetsdagarna och arbetets fördelning. De förklarar även att städning eller matlagning i allmänhet är rutinmässiga inslag i verksamheterna beroende på brukarnas förmåga. Eva förklarar att brukarna gör det mer eller mindre självständigt och att:

[...] vi lägger upp jobbet och stöttar, man är lite här och lite där, hjälper till när de städat, har lite koll, får hjälpa till lite ibland och stötta upp i olika arbetsuppgifter.
(Eva, handledare Eriksgården)

Eva beskriver således att handledarens roll är att backa upp och finnas till hands när brukaren är i behov av det. Att handledarna har en mer passiv, stödjande roll där brukaren själv får utföra arbetsuppgifterna kan ses som en del i en salutogen ansats. Detta då individen stärks genom att på egen hand utföra uppgifterna och då ser vad den klarar av. Dock krävs det att

man bekräftar och sätter uppnåeliga mål tillsammans med brukaren för att denne fullt ut ska se vad den klarar av (Langeland et al. 2007). Utifrån ovanstående citat framgår det således inte ordagrant att handledaren bekräftar brukaren så att den blir medveten om sin kapacitet. Däremot så är vår tolkning att handledarens förhållning kan ses som en del i salutogenetiskt arbetssätt då brukaren uppmuntras att klara saker på egen hand. Andra handledare beskrev att de hade en mer aktivt stödjande roll. Cissi berättar i sin intervju att deras gruppaktiviteter med hundarna innehåller att handledarna får bekräfta brukarna och att brukarna i sin tur får ge feedback till varandra. Hon säger att:

[...] när de är färdiga så blir det den här viktiga delen att man sen då ger, att de får ge feedback alltså på varandra. Och man bekräftar dem först alltså så här; att det gick jättebra och att man benämner mycket att det, att de har samarbetat som har gjort att hunden har lyckats.

(Cissi, handledare Alerummet)

Cissis beskrivning speglar utifrån ovanstående resonemang att arbetet innehåller både stärkande och bekräftande inslag i överensstämmelse med den salutogena inriktningen. Citatet ovan ger även sken av att man i verksamheten arbetar med att skapa en positiv social miljö för brukarna. Handledarens roll tolkas därmed innefatta att möjliggöra för positiva sociala relationer. Wells (2009) beskriver att positiva sociala interaktioner har en beskyddande funktion för hälsa genom att det skyddar människor från potentiellt patogent inflytande av stressorer. Ett positivt socialt stöd ses inom den salutogenetiska inriktningen som en generell motståndsresurs vilket kan bidra till att människor har en bra förmåga att hantera stressfulla situationer (Langeland et al. 2007, Wells 2009). På så sätt kan Cissis arbetssätt tänkas överensstämma mer med det salutogenetiska perspektivet snarare än det patogena då hon tolkas ha fokus på att utveckla positiva sociala miljöer för brukarna. I relation till vad handledarens roll innebär är Birgitta den enda av respondenterna som beskriver att de har individuella samtal med brukarna. Om deras innehåll säger hon att:

[...] det kan handla om planeringen vi har gjort, det kan handla om svårigheter som dyker upp, problem som uppstår, ibland är det brukaren som säger att kan vi sätta oss och snacka lite, för även om vi här egentligen bara har hand om sysselsättningen så har vi en hel människa här. (Birgitta, handledare Birkahuset)

Beskrivningen av de individuella samtalen kan tolkas som att de fungerar som uppbyggandet av övergripande allianser mellan handledare och brukare. Då samtalen ger uttryck för att utgå från brukarnas villkor kan det tänkas möjliggöra att brukaren stärks och gör hälsosamma val (Medin & Alexandersson 2000). Samtidigt som Birgitta i sin beskrivning pratar om vikten av

att se hela människan, vilket kan relateras till det salutogena, tar hon även upp problem och svårigheter som exempel på innehåll, vilket antyder att Birgitta har fokus på att brukarens funktionsnedsättning innebär svårigheter.

6.2.2 Brukarinflytande

En stödjande miljö kan härledas till det salutogena synsättet och lämnar utrymme för brukare att ha inflytande över sin tillvaro (Medin & Alexanderson 2000). Flera av respondenterna beskriver hur brukarna är delaktiga i att sätta upp de mål som de senare arbetar med i verksamheten. Birgittas följande beskrivning exemplifierar hur brukarna i deras verksamhet är med och påverkar när målen för verksamheten ska sättas. Hon uttrycker att:

[...] då ska där skrivas en handlingsplan två gånger om året och det ska då följas upp och det är våra uppdragsgivare som har ställt det kravet. Och det gör man ju tillsammans med deltagaren [...]
(Birgitta, handledare Birkagården)

Citatet visar på att handledarna gör det möjligt för brukarna att ha ett inflytande i sin dagliga verksamhet. Fia ger även exempel på hur handledarna bistår brukarna för att de ska kunna uppnå sina mål. Hon berättar att:

[...] han som är här nu ska flytta hemifrån så då får han sköta disk själv och det får han ju göra helt själv, kör han fast får han ropa på mig och fråga, är det här rätt eller har jag gjort rätt, men vi släpper de verkligen med målen så att de verkligen får utveckla sig själva, och så kan jag be några släpp ut den hunden då gör de ju det, och nästa gång så är det svårare mål, ta hunden och gå runt här [...]
(Fia, handledare Faluplatsen)

Birgitta och Fia beskriver i de två ovanstående citaten hur ett brukarinflytande kan se ut i verksamheterna. De ger exempel som kan förknippas med en stödjande miljö. Brukaren är således med och sätter upp *sina* mål. Miljön gör det alltså möjligt att ha en helhetssyn där fysiska och sociala faktorer inverkar på brukarens hälsa. Brukaren ges även utrymme att påverka sin situation, uppfylla sina mål och ta eget ansvar (Medin & Alexandersson 2000). Anna beskriver vidare att när en brukare kommer till verksamheten så sätter de upp insatsens innehåll efter brukarens behov. Följande citat speglar hur de pratar om att de behöver gå tillväga för att möta brukaren. Anna säger att:

[...] om någon brukare kommer in så måste vi kunna tillfredsställa det behovet, om det kanske är någon som behöver någon tydliggörande för att, de kanske inte kan läsa, nej då får vi ha bilder, vi kanske får ha föremål till exempel. (Anna, handledare Alerummet)

Utgångspunkten för dessa mål ser vi som ett uttryck för att man är problemorienterad och därigenom håller ett patogent fokus (Quennerstedt 2006). Anna pratar om brukarnas hinder som behöver överkommas, eller med andra ord, botas. I motsats till om man som handledare hade pratat om brukarens möjligheter eller förmåga, fångar detta citat en mer problembaserad beskrivning.

6.3 Verksamheternas syfte

Verksamheternas syfte presenteras i relation till tre kategorier som vi funnit centrala hos handledarnas beskrivningar. De valda kategorierna är:

- Sysselsättning
- Självständighet
- Social interaktion

6.3.1 Sysselsättning

Det har framkommit att verksamheterna skiljer sig i viss mån från varandra i förhållande till upplägg men den gemensamma nämnaren i form av att de är dagliga verksamheter består. Syftet med daglig verksamhet utifrån dess riktlinjer är att skapa aktiviteter för människor med funktionsnedsättning för att främja deras delaktighet i samhället (1992/93:159, SFS 1993:387, Socialstyrelsen 2008). Annas och Cissis beskrivningar av syftet med deras verksamhets aktiviteter tolkas utgå utifrån vad brukaren behöver. På frågan om vad de kan ha för syfte med sin verksamhet svarar Anna:

Det kan vara att öka kommunikationsförmågan till exempel där eh, där får man till exempel, ja hur når jag en brukare som är tyst som jag vet att brukaren kan prata men ja, brukaren säger ingenting. Och då, då får man ta till hunden, tänker olika saker som brukaren ska säga till hunden kanske och om inte brukaren pratar då får jag ta till skriven text till exempel, att jag får lämna fram det så att brukaren kan göra ett val [...] (Anna, handledare Alerummet)

Detta exemplifierar en bild av verksamhetens syfte där man tar sikte på vad brukaren behöver arbeta med. Beskrivningen kan tolkas utgöra ett uttryck för en biomedicinsk inriktning där man fokuserar på det problem som en individ har och försöker behandla det på olika sätt (Medin & Alexanderson 2000). Quennerstedt (2006) redogör vidare kring en människas hälsoperspektiv utifrån denna inriktning och menar att en individs kropp kan lagas, förbättras och bytas ut. Vår tolkning av citatet ovan är att beskrivningen av verksamhetens syfte kan likställas med Quennerstedts (2006) redogörelse, även om beskrivningen i sig inte rör den fysiska funktionen. Resterande intervjupersoner beskriver sin verksamhet som ett arbete där

syftet är att skapa sysselsättning för brukarna. Nedan följer tre exempel på handledarnas beskrivningar av deras syfte. Fia säger:

[...] vi ska ha de som ska vända sig mot arbetsmarknaden, här ska vara en mellanpunkt och sen ska man kunna gå ut i arbetslivet, och det, vi har släppt en redan till arbetslivet, det är rätt skönt, så det här är en slags träning till att komma till jobbet varje dag, sköta sitt jobb och kunna gå ut och jobba och få en tjänst eller en, vad heter det, anställning. (Fia, handledare Faluplatsen)

Och på ett liknande sätt beskriver Birgitta:

[...] för vi jobbar med arbetsträning, syftet är liksom att kunna gå vidare ut på den öppna arbetsmarknaden. (Birgitta, handledare Birkagården)

Till skillnad från Fias och Birgittas beskrivningar säger Eva:

[...] så det man vill och eftersträvar är väl att det ska vara ett så likt jobb som ett riktigt jobb man ska ha, och här är ju ett riktigt jobb för vi passar ju faktiskt andras hundar. (Eva, handledare Eriksgården)

Citaten beskriver att det primära syftet med verksamheternas aktiviteter är att skapa sysselsättning på olika sätt. Beskrivningarna skiljer sig åt i att Fia och Birgitta ser deras verksamheter som medel för att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden medan Eva beskriver verksamheten som ett arbete i sig. Detta kan tolkas som ett förutsättningslöst deltagande där verksamheterna beskrivs gå ut på att skapa möjligheter för brukare att utföra ett arbete. Genom att ha sysselsättning som fokus ses beskrivningarna som ett uttryck för att arbeta hälsofrämjande. Hälsofrämjandet kan i detta avseende härledas till Quennerstedts (2006) resonemang om ett salutogent förhållningssätt. Detta genom att utgångspunkten för verksamheternas syfte inte landar i individernas funktionsnedsättning och vad de har för problem. Det tolkas snarare handla om att man använder sysselsättning som en faktor som främjar deras hälsa.

Oavsett hur upplägget för verksamheternas syfte ser ut så kan det härledas till de positiva erfarenheter som Langeland et al. (2007) tar upp som en del av den salutogena inriktningen. Positiva erfarenheter kan till exempel utgöras av att en person som tidigare begränsats av sin sjukdom har fått insikt i vad den klarar av (Langeland et al. 2007). Det kan handla om att personen inte kunnat delta på den ordinarie arbetsmarknaden men har genom daglig verksamhet fått möjlighet till sysselsättning eller annan aktivitet. Genom daglig verksamhet som är anpassad till brukarens förutsättningar görs det möjligt för individen att se att den kan prestera någonting på egen hand och uppnå sina egna mål vilket kan ses som en

positiv erfarenhet. Langeland et al. (2007) skriver vidare att positiva erfarenheter i sin tur kan bidra till att självidentiteten förbättras. Utifrån detta resonemang kan verksamheternas olika syften ses som salutogena.

6.3.2 Självständighet

Intervjupersonerna stämmer in i varandras beskrivningar av att det är viktigt att målet med deras arbete handlar om att främja självförtroendet och självständigheten hos brukarna. Diana beskriver sin syn på vad hennes verksamhet går ut på. Hon säger:

[...] så att de också får komma ut liksom i arbetslivet och den här biten, där är ju många som är jätteduktiga ju av dem och det ger, alltså det ger ju ändå att de får ett ökat självförtroende att de klarar av någonting, att de klarar av att göra någonting själv utan att man har någon som står över och nu gör du så och så. (Diana, handledare Didriksberg)

Dianas beskrivning ovan ger oss en bild av att syftet med verksamheten är att stötta brukarna för att de i sin tur ska ha möjlighet att utveckla sitt självförtroende. Detta kan ses som ett salutogent förhållningssätt då man har fokus på att brukarna ska ha inflytande över sin tillvaro och situation (Medin & Alexanderson 2000). Självidentitet är något som Langeland et al. (2007) pratar om i relation till att kunna göra egna val, vilket vi kopplar samman med självförtroende och tron på sin egen förmåga. Anna beskriver vidare hur en brukare kan träna genom hunden för att stärka den egna initiativförmågan. Hon säger att:

[...] ja nu har jag tränat hunden och nu lärde jag mig detta här, och när hunden gör så, detta kan jag göra hemma också. (Anna, handledare Alerummet)

Annas citat motsvarar en beskrivning av vad träningen med hunden önskas möjliggöra för brukaren. Brukaren önskas alltså utveckla sin förmåga att se sin situation ur nya perspektiv och därigenom fatta självständiga beslut. Diana och Anna exemplifierar hur de kan arbeta och vad de kan ha som mål, dvs. självförtroende och överförbarhet från ett sammanhang till ett annat. Utgångspunkten för verksamheternas syfte antyds här vara att främja utveckling hos brukarna i form av jag-styrka som Antonovsky (2005) talar om. Jag-styrka är en av de generella motståndresurser som kan bidra till att en person lättare hanterar stressfulla perioder. Utifrån studiens syfte att analysera handledares beskrivningar av hundassisterade insatser i daglig verksamhet kan arbetssättet tolkas möjliggöra utvecklingen av en brukares motståndskraft. Detta ligger i linje med den salutogena inriktningen och dess hälsofrämjande arbete (Langeland et al. 2007, Antonovsky 2005).

6.3.3 Social interaktion

Som vi nämnde tidigare har flera av intervjupersonerna beskrivit hundpromenaderna som regelbundna och centrala inslag i verksamheterna. Utöver att det är en del av den dagliga sysselsättningen beskrivs promenaden även fylla en funktion i förhållande till verksamheternas syfte. Eva förklarar att syftet med deras verksamhet kan handla om att främja social interaktion och att flytta fokus från det problem som brukaren har. Hon säger:

[...] och likadant man går på alltså just det där att man är ute och går, det är ju lättare att prata när man är ute och går så där sida vid sida och man har sin hund och man tänker inte så mycket, man blir inte så fokuserad kanske på talet om man har lite svårt för att prata för då är det mer hunden liksom den tar liten del av det som är jobbigt. (Eva, handledare Eriksgården)

Det som Eva exemplifierar i citatet ovan kan tänkas möjliggöra utrymme för brukare att utveckla sin sociala förmåga. Hon beskriver även hur fokus flyttas från individens problematik, vilket Antonovsky menar är förenligt med ett hälsofrämjande arbete (1996). En annan tolkning av verksamhetens syfte som beskrivs i citatet ovan är att det möjliggör utveckling av socialt stöd för brukarna. Socialt stöd är ytterligare en av de generella motståndsresurserna inom den salutogena teorin (Antonovsky 2005, Langeland et al. 2007). Även Anna exemplifierar vad deras verksamhet kan ha för syfte och beskriver hur de arbetar med de sociala relationerna. Hon förklarar att det kan se olika ut och beroende på vad brukarna har för mål så får man anpassa verksamheten efter dessa.

Det kan vara socialt samspel, att man är i en grupp där man behöver träna det sociala samspelet, kanske turtagning, träna på att vara tyst, lyssna in den andra, och det kan vara att, det kan bara vara att samarbetena brukarna, två brukare ska få hunden att gå över två hinder, hur får vi hunden att gå över två hinder, då kanske hunden går ifrån eller ja, då måste de samarbeta för att få tillbaka hunden igen. Så kan det se ut till exempel. (Anna, handledare Alerummet)

Anna återger med andra ord hur deras syfte handlar om att brukare interagerar och kommunicerar med andra deltagare i verksamheten. Syftet beskrivs således innehålla social interaktion, konflikthantering, samarbete och kommunikation brukare sinsemellan. Fia beskriver även hur hundarna i deras verksamhet stannar under lång tid. Hon säger att:

[...] det är ju inte som ett dagis att de växer och går till nästa avdelning utan här är de ju kvar tills det blir någon förändring i familjen helt enkelt. [...] att man har samma hundar, man lär ju känna hundarna och ägarna, för de lämnar ju hundarna kanske på eftermiddagen till ägarna så de lär ju känna dem. (Fia, handledare Faluplatsen)

Fias beskrivning av hundarnas regelbundenhet i verksamheten ger alltså brukaren möjlighet att träna på den sociala interaktionen med hundägarna. Birgitta beskriver vidare att målet med deras verksamhet för brukarna kan vara att arbeta med hundarna i syfte att umgås med andra människor. Hon säger att:

[...] det här med att umgås med andra människor det är ju inte precis hunden va men om du kommer hit för hundens skull så kommer ju alla de andra bitarna med. (Birgitta, handledare Birkagården)

Citaten ovan bekräftar vår uppfattning om att verksamheterna har ett genomgående syfte att stimulera social interaktion. Detta genomsyrar intervjupersonernas beskrivningar av deras arbete med personer med funktionsnedsättning och kan ses som att verksamheterna ger brukare utrymme att utveckla ett socialt stöd. Genom att ha ett socialt stöd kan det bidra till att man klarar av stressfulla situationer och påfrestningar (Langeland et al. 2007).

Beskrivningarna som ges kan således tolkas som att verksamheternas syfte i relation till social interaktion är förenligt med en salutogen förhållning.

7. Avslutande diskussion

I vår studie har vi undersökt handledares beskrivningar av hundassisterade dagliga verksamheter. Vi har utifrån den insamlade empirin tittat närmre på hur beskrivningarna av verksamhetens syfte, handledarnas och hundarnas roll kan kopplas till hälsa då empirin gav uttryck för att det fanns skilda utgångspunkter. Sammanfattningsvis fann vi å ena sidan beskrivningar av hundens roll där Birgitta och Diana pratade om att brukarna inte kunde gå själva med hunden och att dålig hygien kan vara ett problem. I relation till verksamheternas syfte och handledarnas roll beskriver t.ex. Anna om hur man kan överkomma de hinder som individen med funktionsnedsättning står inför i sin kommunikation. Vidare så antyder Birgitta att just funktionsnedsättningen innebär svårigheter för individen. Dessa beskrivningar talar för att det finns en patogen förhållning som genomsyrar verksamheterna där fokus kan liknas vid att bota och behandla (Quennerstedt 2006, Medin & Alexanderson 2000). Å andra sidan finns det resonemang i handledarnas beskrivningar som motsvarar en salutogen inriktning då ett flertal av Antonovskys (2005) tidigare nämnda generella motståndsresurser återfinns i verksamheternas arbete. Det framgår i beskrivningarna av verksamheternas syfte och handledarens roll att handledarna lägger vikt vid att brukarna ska ges handlingsutrymme, ges utrymme för att stärka sitt självförtroende och att verksamheterna ska fungera som en positiv

social miljö där brukarna ges utrymme för att utvecklas efter sina förutsättningar. Vidare så antyder beskrivningarna av hundens roll att den fyller en funktion som kravlös, anpassningsbar till brukarens behov och som en naturlig motivator till fysisk aktivitet. Detta kan alltså härledas till en salutogen förhållning (Medin & Alexanderson 2000, Bellanca et al. 2011). Resultatet av denna studie visar inte på en entydig utgångspunkt i relation till hälsa utan kan härledas till både en patogen och salutogen inriktning. Den patogena inriktningen kan i sig tänkas handla om ett bemötande som inte gräver djupare i en individs situation än vad som krävs för att bota och behandla dennes problematik. Det kan med andra ord handla om att respektera en individs integritet och göra minsta möjliga skada. Att den salutogena inriktningen med dess helhetssyn, däremot tenderar att vara mer framträdande i studiens resultat förutsätter inte en slutsats om att det patogena förhållningssättet bör förkastas utan att öka förståelsen om hur perspektiven används och vad de möjliggör för en brukare.

Det vi vidare har kunnat utläsa från våra resultat är att det inte finns några enhetliga riktlinjer för hur hundarna ska användas för/tillsammans med brukarna. Detta skulle kunna bero på de skillnader som går att utläsa i handledarnas beskrivningar av verksamheternas syfte, handledarnas roll och hundarnas roll. Skillnader i dessa beskrivningar kan bero på verksamheternas olika kontext, utformning och intervjupersonernas utbildningsbakgrund. Samma saker skulle även kunna förklara varför Annas och Cissis beskrivningar tenderar att likna varandra då de kommer från samma verksamhet. Deras beskrivningar skiljer sig till viss del från de övriga respondenterna vilket vi menar kan bero på just verksamheternas olika upplägg. Annas och Cissis beskrivningar kan tolkas ha en överhängande salutogen inriktning vilket vi tror beror på deras verksamhets förutsättningar för ett salutogent hälsofrämjande arbete då hunden har en mer delaktig roll i varje aktivitet än att bara vara ett attribut till den dagliga verksamheten.

Trots att de hälsofrämjande effekterna av oxytocin återfinns i den tidigare forskningen som ett resultat av interaktion med djur (Fine & Beck 2010, Serpell 2010, Hart 2010) och att samtliga respondenter tar upp att interaktionen med hunden tillför må-bra hormoner, finner vi inte att det är det mest centrala med insatsernas funktion för brukarna. Däremot finner vi det relevant att uppmärksamma för att beskrivningen av hunden i mångt och mycket landar i att den har en positiv påverkan. Medan tidigare forskning tar upp att hunden kan ha en normaliserande funktion genom sin informella närvaro (Kruger & Serpell 2010) fann vi ytterligare exempel på *hur* detta kunde ta sig uttryck. Genom att koppla ett dagligt inslag som promenad med hund, där brukare och hund matchas efter varandras förmåga och möjligheter skapas utrymme för brukare att känna sig mindre avvikande till följd

av sin funktionsnedsättning. Brukaren beskrivs även bemötas kravlöst av djuret då hunden inte gör skillnad på människa och människa. Insatsen kan därför tänkas normaliserande i relation till social interaktion då brukaren bemöts utifrån sin sysselsättning med hundar och inte sin funktionsnedsättning.

Vad som har visat sig stå i fokus för samtliga verksamheter är sysselsättning, vilket är i linje med lagstiftningens krav. Sysselsättning kan däremot ses både som ett mål och ett medel i sig. Detta då bl.a. Eva beskriver att deras verksamheter är själva sysselsättningen då deras brukare faktiskt utför ett arbete. Samtidigt förklarar bl.a. Fia att deras verksamhet ska fungera som en väg in till den reguljära arbetsmarknaden. Detta skulle kunna ses som utifrån ett nutids- och framtidsperspektiv. Sysselsättning som medel kan å ena sidan tänkas bidra till att brukaren ges möjlighet att utveckla färdigheter som kan överföras till sammanhang utanför den dagliga verksamheten. Sysselsättning som mål kan å andra sidan ses som ett *här och nu tänk*. Frågan vi ställer oss är vad detta gör för brukaren om den hundassisterade insatsen avslutas. Det kan i relation till sysselsättning som mål tänkas påverka en brukares situation på så sätt att de förmågor som individen arbetat med antingen avtar eller bibehålls. Det kan exempelvis handla om att individen upphör att vara fysiskt aktiv. I relation till sysselsättning som medel kan det tänkas möjligt att den överför sina utvecklade förmågor till ett annat sammanhang, t.ex. genom att individen fortsätter upprätthålla sin dagliga hygien. Sysselsättning kan alltså ses som ett uttryck för att brukare blir delaktiga i samhället. Delaktighet kan således ske på olika sätt och i olika utsträckning varpå det kan göra det svårt att mäta i kvantitet. Det kan med andra ord vara svårt för verksamheter likt dessa att mäta effekter av deras verksamheters insatser varpå det blir svårt att mäta evidens av hundassisterade insatser. Således finns det alltså varken riktlinjer eller normer som håller ihop dessa verksamheter. Ett samhälle som kräver evidensbaserade metoder kan på så sätt få dessa verksamheter att försvinna. Det bör tas i åtanke att samtliga intervjupersoners beskrivningar tolkas som att verksamheterna har en positiv påverkan på brukarna. Frågan om evidenskravet tillhör inte vår uppsats att besvara men kan tänkas omöjliggöra verksamheter vars effekter är svåra att mäta. Handedarnas beskrivningar bör eventuellt ses tillräckligt rättfärdigande för att i sådant fall behålla hundassisterade verksamheter. Att det inte finns entydighet i forskningen förstärker vår känsla av att detta är ett område som inte studerats tillräckligt för att skapa belägg för en metod. Å andra sidan kan våra resultat ses som ett uttryck för att de krav som lagstiftningen ställer, uppfylls. Därmed kan det ses som ett tillräckligt belägg för att de faktiskt fyller en fördelaktig funktion för människor med funktionsnedsättning. Vi vill dock hävda att detta inte är tillräckligt. Framtida nationell forskning bör vara på tapeten för att

utröna enhetliga riktlinjer men även nya sätt att mäta insatsens effekter på. Även om kravet på evidens ej består ökar behovet av riktlinjer för att uppdragsgivare ska veta vilka insatser som de lägger sina pengar på. Framtida studier med bas i denna skulle vidare kunna utformas med ett bredare urval som inkluderar brukarperspektivet. De skulle då kunna undersöka riktlinjer och arbetssätt på ett djupare plan än vi har gjort. En framtida studie utifrån ett brukarperspektiv skulle kunna tänkas göra det möjligt att få inblick i brukarnas egna upplevelser av insatsen vilket kan tänkas relevant för att rättfärdiga hundassisterad daglig verksamhet. En studie där man mäter känsla av sammanhang (KASAM), ett av de mest centrala begreppen inom den salutogena teorin, kan således tänkas vara i linje med vår studie och bidra med ökad förståelse för brukarnas situation.

8. Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011) ”Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen”. I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): Handbok i kvalitativa metoder. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Andersson, G. & Swärd, H. (2008) ”Etiska reflektioner”. I Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina, (red.): Forskningsmetodik för socialvetare. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Antonovsky, A. (1972) ”Breakdown: a needed fourth step in the conceptual armamentarium of modern medicine” *Social Science and Medicine*, 6, 537-544.
- Antonovsky, A. (1996) ”The salutogenic model as a theory to guide health promotion” *Health Promotion International*, 11,1,11-18.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. 2. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Beck-Friis, B. (2009) ”Hunden i institutionell äldreomsorg” I Barbro Beck-Friis, Peter Strang & Anna Beck-Friis: Hundens betydelse i vården – erfarenheter och praktiska råd. 1. uppl. Stockholm: Gothia.
- Bellanca, N., Biggeri, M., Marchetta, F. (2011) ”An extension of the capability approach: Towards a theory of dis-capability” *European Journal of Disability Research*, 5,158-176
- Berget, B., Lidfors, L., Pálsdóttir, A.M., Soini, K., Thodberg, K. eds. (2012) Green Care in the Nordic countries – a research field in progress. Report from the Nordic research workshop on Green Care in Trondheim, June 2012 , Ås, Norwegian University of Life Sciences, pp. (elektronisk),
<<http://www.slu.se/Documents/externwebben/centrumbildningar-projekt/djur-och-halsa/Green%20care%20abstract%20book.pdf>> (2013-10-25).
- Brusén, P. & Hydén, L-C. (2000) ”Inledning”. I Brusén, Peter & Hydén, Lars-Christer, (red.): Ett liv som andra: livsvillkor för personer med funktionshinder. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011). Samhällsvetenskapliga metoder. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Bustard, L.K. & Hines, L. (1984) ”Our professional responsibilities relative to human-animal interactions” *The Canadian Veterinary Journal*, 25,10, 369-376.
- Danermark, B. (2006) ”Socialt arbete och kunskap – tre metateoretiska mönster”. I Blom, Björn, Morén, Stefan & Nygren, Lennart, (red.): Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2011) ”Intervjuer”. I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): Handbok i kvalitativa metoder. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Grandin, T., Fine, A. H., Bowers, C. M. (2010) ”The use of therapy animals with individuals with autism spectrum disorders”. I Aubrey H. Fine, (red): Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, 3.uppl. London: Academic Press.

Fine, A. H. & Beck, A. (2010) "Understanding our kinship with animals: input for health care professionals interested in the human/animal bond". I Aubrey H. Fine, (red): Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, sid 3-15, 3.uppl. London: Academic Press.

Friedmann, E., Son, H., Tsai, C. (2010) "The animal-human bond: health and wellness". I Aubrey H. Fine, (red): Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, sid 85-107, 3.uppl. London: Academic Press.

Hart, L.H. (2010) "Positive effects of animals for psychosocially vulnerable people: a turning point for delivery". I Aubrey H. Fine, (red): Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, 3.uppl. London: Academic Press.

Håkanson, M., Palmgren Karlsson, C., Sallander, M., Henriksson, G. (2008) *Husdjur och folkhälsa – En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och lantbrukets djur för människors hälsa*. Västra Götalandsregionen/SLU Skara/Agroväst, Rapport inom projekt Djur och människors hälsa.

Håkanson, M., Moller, M., Lindstrom I., Mattsson, B. (2009) "The horse as the healer – a study of riding in patients with back pain" *Journal of Bodywork and Movement Therapies*, 13, 1, 43-52.

Höök, I. (2010) *Hund på recept-Den professionella vårdhunden*. 1:a uppl. Stockholm: Gothia Förlag AB.

Johansson, A. & Öberg, P (2008) "Biografi- och livsberättelseforskning". I Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina, (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Jordbruksverket (2013) "Vad gäller när man förvarar andras hundar och katter?" (elektronisk), *Jordbruksverkets officiella hemsida* <<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/hundarochkatter/hundochkatthem.4.6beab0f111fb74e78a780001203.html>> (2013-12-13).

Jönson, H. (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Kalman, H. (2006) "Kunskap och samhälle". I Blom, Björn, Morén, Stefan & Nygren, Lennart, (red.): *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Katcher, A.H. & Beck, A. M. (2010) "Newer and older perspectives on the therapeutic effects of animals and nature". I Aubrey H. Fine, (red): Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, 3.uppl. London: Academic Press.

Kruger, A. & Serpell, J. A. (2010) *Animal-assisted interventions in mental health: definitions and theoretical foundations*. I Aubrey H. Fine, (red): Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, 3.uppl. London: Academic Press.

Lalander, P. (2011) "Observationer och etnografi". I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber.

- Lane, D. R., McNicholas, J. & Collis, G. M. (1998) "Dogs for the disabled: benefits to recipients and welfare of the dog" *Applied Animal Behaviour Science*, 59, 49-60.
- Langeland, E., Wahl, A.K., Kristoffersen, K., Hanestad, B.R. (2007) "Promoting Coping: Salutogenesis Among People with Mental Health Problems" *Issues in Mental Health Nursing*, 28, 275-295.
- Levin, C. (2008) "Att undersöka »det sociala« - några ingångar". I Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina, (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Levinson, B. (1978) "Pets and personality development" *Psychological reports*, 42, 1032-1038.
- Medin, J. & Alexanderson, K. (2000) *Begreppen hälsa och hälsofrämjande – en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur .
- Norling, I. (2002). *Djur i vården. Om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö*. Göteborg, Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborgs Universitet: 46.
- Prothmann, A., Ettrich, C. & Prothmann, S. (2009) "Preference for, and responsiveness to, people, dogs and objects in children with autism" *Anthrozoos*, 22, 2, 161-171.
- Quennerstedt, M. (2006) *Att lära sig hälsa*. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2006.
- Serpell, J. A. (2010) "Animal-assisted interventions in historical perspective". I Aubrey H. Fine, (red): *Handbook on Animal-Assisted Therapy- Theoretical Foundations and Guidelines for Practice*, 3.uppl. London: Academic Press.
- Socialstyrelsen (2008) "Daglig verksamhet enligt LSS – en kartläggning" (elektronisk), *Socialstyrelsens officiella hemsida*
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8852/2008-131-22_200813122_rev_2.pdf> (2013-10-24).
- Socialstyrelsen och Statens Folkhälsoinstitut (2013) "Folkhälsan i Sverige – Årsrapport 2013" (elektronisk), *Socialstyrelsens officiella hemsida*
<<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-3-26>> (2013-10-24).
- Sohlberg, P. (2006) "Teorier och kunskapsbildning i socialt arbete". I Blom, Björn, Morén, Stefan & Nygren, Lennart, (red.): *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur.
- Statens Folkhälsoinstitut (2011) "Funktionsnedsättning, fysisk aktivitet och byggd miljö - Den byggda miljöns betydelse för fysisk aktivitet för personer med vissa former av funktionsnedsättning" (elektronisk), Statens folkhälsoinstituts officiella hemsida
<<http://www.fhi.se/PageFiles/12028/R2011-05-F.nedsattn-fysisk-akt-byggd-miljo-t.pdf>> (2013-10-25).
- Stern, C. & Chur-Hansen, A. (2013) "Methodological considerations in designing and evaluating animal-assisted interventions". *Animals*, 3, 1, 127-141.

Strang, P. (2009) ”Hundens effekt på hälsan – vad säger forskningen”. I Barbro Beck-Friis, Peter Strang & Anna Beck-Friis: Hundens betydelse i vården – erfarenheter och praktiska råd. 1. uppl. Stockholm: Gothia.

Svensson, P. & Ahrne, G. (2011) ”Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt”. I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): Handbok i kvalitativa metoder. 1. uppl. Malmö: Liber.

Vetenskapsrådet (2013) ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning” (elektronisk), <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>> (2013-10-28).

Wells, D.L. (2009) “The effects of animals on human health and well-being” *Journal of Social Issues*, 65, 3, 523-543.

WHO (1998) “Health Promotion Glossary” (elektronisk), *WHOs officiella hemsida* <<http://www.who.int/healthpromotion/about/HPR%20Glossary%201998.pdf>> (2013-12-09).

WHO (1994) “WHO definition of health” (elektronisk), *WHOs officiella hemsida* <<http://www.who.int/about/definition/en/print.html>> (2013-12-09).

Öberg, P. (2011) ”Livshistorieintervjuer”. I Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.): Handbok i kvalitativa metoder. 1. uppl. Malmö: Liber.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledning (ca 5 min)

- Presentera oss (*studenter, kandidatuppsats*)
- Presentera studien och dess syfte
- Berätta varför vi valt intervjupersonen (*erfarenhet och kunskap inom området*)
- Informera om intervjuens upplägg
 - Informera om att en av oss ställer frågor och den andra observerar
 - Observatören kommer ev. ställa frågor i slutet (*är detta okej?*)
 - Beräknad tid 45-60 min
 - Förklara att intervjun önskas spelas in (*för att återge intervjupersonens utsaga, inte missa något viktigt och reducera våra egna tolkningar när vi renskriver intervjun*)
 - Fråga om intervjupersonen samtycker till inspelning av intervjun
- Materialet kommer att aidentifieras och intervjupersonen kommer förbli anonym i uppsatsen (*förutom kön, befattning, typ av verksamhet, arbetserfarenhet och utbildningsbakgrund*)
- Samtycker intervjupersonen till intervjun? (*skriv under samtyckesblankett*)
- Har intervjupersonen några frågor innan vi börjar?
- Tack för att du tar dig tid för oss!

Bakgrund (ca 10-15 min)

- Beskriv din utbildningsbakgrund?
- Beskriv din arbetslivserfarenhet?
- Beskriv din erfarenhet av djurassisterat förändringsarbete?
 - Kan du beskriva hur din kompetens passar in i det här arbetet?
- Beskriv ert/verksamhetens arbetsområde?
- Beskriv din arbetsbefattning? (*innehåll, ansvar, hur länge arbetet på nuvarande position*)
- Har ni kontakt med liknande verksamheter? Hur?
- Vem är verksamhetens uppdragsgivare?
- Finns det några nationella eller övriga riktlinjer som verksamheten ska följa? Om så, vilka?
- Vilka riktlinjer arbetar verksamheten efter?

Hundassisterad verksamhet, arbetet med hundar (ca 20-25 min)

- Beskriv hur en dag i verksamheten ser ut? (*vilka och hur många kommer, vad gör man, hur arbetar man, vad gör man inte*)
- Varför använder ni just hundar?
- Beskriv hur du använder hunden?
- Beskriv vad du/ni vill uppnå med ert arbete med brukarna? (*Kan du ge exempel?*)
- Vilka har tillgång till insatsen?
- Upplever du att någon grupp ej har tillgång till insatsen?
- Vad gör hunden för individer med funktionsnedsättning? (*vilka möjligheter skapar det för individen med funktionsnedsättning*)
alt. Vilka hälsofrämjande effekter har användet av hund i daglig verksamhet för individer med funktionsnedsättning?
- Har hunden betydelse för individens hälsa? På vilket sätt? Beskriv hur du definierar hälsa?
- Beskriv hur du definierar utveckling hos en av era brukare (*individ med funktionsnedsättning*)
- Kan du ge ett exempel på en situation där det inte gick som du hade tänkt i mötet mellan hund och brukare?
- Kan du ge något exempel på ett tillfälle då du verkligen känt att det fungerat bra i mötet mellan brukare och hund? (*Berätta...*)
- Vilken betydelse har valet av hund för insatsen? (*Kan du ge exempel?*)
 - Vårdhund vs. Inte vårdhund? Ansvar hos hunden?
- Beskriv vad som händer om insatsen uteblir? (*sjuka hundar etc*)
- Kan den (eventuella) effekt som nås med hundarna, upplever du att det kan nås med andra metoder?

Egna reflektioner och ev. reflektioner från observation av intervjun (ca 5 min)

- Vilka hinder/svårigheter upplever du uppstår i arbetet med hundar och individer med funktionsnedsättning)

Avslutning (ca 5 min)

- Finns det något mer som du tycker är relevant för vår studie som du vill tillägga?
- Är det okej för intervjupersonen att vi hör av oss om vi känner att det finns ett behov av att någonting behöver klargöras och/eller kompletteras i intervjumaterialet?
 - *kontaktuppgifter*
- Tacka för personens deltagande (*personens deltagande har stor betydelse för vår studie*).
- Vill intervjupersonen ta del av den färdiga publicerade uppsatsen?

Informationsbrev

Informationsbrev och förfrågan om medverkan i en intervjustudie.

Hej, vi heter Viktoria Nyman och Carolin Holmqvist och är studenter på sjätte terminen vid Socialhögskolan, Lunds Universitet. Vi ska skriva en kandidatuppsats inom socialt arbete med inriktning på djurassisterade verksamheter som vänder sig mot människor med funktionsnedsättningar.

Studiens syfte är att belysa personalens syn på vilken roll hundassisterade verksamheter har för brukare. Vi vill undersöka hur insatser till individer med funktionsnedsättningar inom personkrets 1 och 2 enligt Lag om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) ser ut i daglig verksamhet som använder hundar.

Deltagandet i studien innebär en personlig intervju där vi kommer ut och träffar er på verksamheten. Intervjun beräknas ta omkring 45-60 minuter och kommer att spelas in. Under intervjun kommer en av oss att ställa frågor medan den andra sitter med och antecknar samt observerar.

Materialet i intervjuerna kommer vara aidentifierade och hanteras konfidentiellt. Befattning, kön, typ av verksamhet, arbetserfarenhet och utbildningsbakgrund kommer att redovisas i kandidatuppsatsen för att resultat från olika verksamheter ska kunna jämföras. Vidare så kommer materialet från intervjuer och konversationer enbart användas för denna studie.

Din medverkan i studien är frivillig och kan när som helst avbrytas utan anledning. Om du accepterar att medverka i studien kommer intervjutillfälle att bokas snarast.

Hälsningar

Viktoria Nyman

viktoria.nyman.540@student.lu.se

070-419 60 28

Carolin Holmqvist

carolin.holmqvist.262@student.lu.se

070-738 91 18

Handledare: Tove Harnett

Socialhögskolan, Lunds Universitet

tove.harnett@soch.lu.se

Samtyckesblankett

Skriftligt samtycke till deltagande i intervjustudie

Jag har informerats om studiens syfte, om hur intervjun kommer gå till och hur materialet kommer hanteras. Jag har vidare informerats om att min medverkan är frivillig och att jag när som helst kan avbryta min medverkan utan anledning.

Jag samtycker härmed till att medverka i denna intervjustudie som handlar om hundassisterad verksamhet för människor med funktionsnedsättningar inom daglig verksamhet:

Ort/Datum/År _____

Namnunderskrift _____

Namnförtydligande _____

Definition av koder

HUNDENS ROLL

Vad är hundens betydelse?

- Hur benämner man vad hunden är?
- Hur använder man hunden?
- Redskap, arbetsredskap
- Verktyg, verktyg i arbetet
- Att tas om hand
- Vara på dagis
- Egenskaper

HANDLEDARENS ROLL

Vad är handledarens arbetsuppgifter?

- Dokumentation
- Kontakt med uppdragsgivare, övrig personal
- Sköta verksamheten
- Huvudansvar för hundarna
- Ansvar för brukarna
- Ansvar för aktiviteterna

Hur arbetar handledaren med hunden?

- Utformar aktiviteter med hund för brukare
- Använder hunden som redskap i arbetet med brukaren
- Anpassar hundens egenskaper till brukarens förutsättningar

Hur använder handledaren hunden?

- Nyttjar hundarnas egenskaper för att förklara saker för brukarna

HUR BESKRIVS SYFTET MED

VERKSAMHETEN

Vad är verksamhetens mål?

Vad vill man att brukarna ska uppnå?

Vad ligger fokus på?

- Ut i arbetslivet
- Må bra här och nu
- Självständighet
- Sysselsättning

Varför arbetar man som man gör?

Vad är syftet med det arbetssätt man har?

BRUKARINFLYTANDE

Vilka beslut får brukarna vara delaktiga i?

- Välja träningsmetod av trick
- Egna mål
- Deltagande

FRAMGÅNGSBERÄTTELSE

Berättelser som beskriver brukarnas utveckling

Berättelser som beskriver brukarnas framgång

Berättelser som beskriver hur hunden/verksamheten har hjälpt brukarens utveckling

HUR RÄTTFÄRDIGAS

ARBETET/METODVALET

Hur argumenterar man för att metoden är verksam?

Hur rättfärdigar man att arbeta med hund?

- Forskning
- Exempel på vad som är bra med hund från egna och andra verksamheter

Hur rättfärdigar man sitt eget arbete?

Vad har man för kompetens?

- Arbetslivserfarenhet
- Undersköterska
- Barnskötare
- Hundtränare
- Arbete inom djur/människa
- Utbildning
- Pedagog
- Barn
- Hund

RIKTLINJER

Hur jobbar man?

- Dokumentation
- Uppföljning
- Antal hundar
- Antal brukare
- Antal promenader
- Schemalagda aktiviteter/arbetsuppgifter

Finns det riktlinjer från uppdragsgivaren som man måste följa?

Hur ska uppdraget utföras?

- Antal timmar
- Enskilda samtal
- Dokumentation
- Kontakt med övrig personal
- Specifika aktiviteter
- Mål för uppdraget som ska mötas

Har verksamheten egna riktlinjer för hur arbetet ska se ut?

Hur vill vi att arbetet ska se ut/ Vad gör vi här?

- Hundar i burar / hundar fria
- Brukare ensamma med hundar
- Brukare får gå själva med hunden
- Friskvård av hund
- Schemalagda aktiviteter/arbetsuppgifter

Finns det andra riktlinjer som verksamheten måste följa?

- Lagstiftning
- Djurens välfärd
- Hunddagis
- Utformning
- Kompetens/Hundskötare